

SLOVENSKÝ NÁRODOPIIS

- Z OBSAHU: P E N Ā E V, Vladimír: Paradoxy a (ne)paradoxy alebo o komunitě bulharských Slovákov
P A R Í K O V Á, Magdaléna: Starí rodičia a rodina v urbánnom prostredí (na príklade Bratislavy)
K A D L E Ā Í K, Dušan: Kolektivizácia poľnohospodárstva a jednotné roľnícke družstvo ako sociálny jav na slovenskej dedine v druhej polovici 20. storočia
H L I N Ā Í K O V Á, Miroslava: Skupinová identifikácia Slovákov z Bulharska (na príklade komunity reemigrantov v Trnave)
Z M E T Á K, Igor: Etnografické správy slovenskej proveniencie o prírodných národoch v historických knižničných dokumentoch XVIII. storočia
P O P J A K O V Á, Dagmar: Proces formovania priemyselnej štruktúry Šariša v kontexte jeho celkového ekonomického rozvoja

Na obálke:

Prvá strana: *Ornamentálne motívy výšiviek Slovákov v Bulharsku (prekresba Z. Vanovičová podľa Hrozičiek, Jozef: Slováci v Bulharsku, Martin 1985, s. 66-67).*

Preklady: *autori textov, Tatiana Bužeková*

Dear reader,

Slovenský národopis (Slovak Ethnology) is a quarterly with a long tradition, edited in the Slovak language by the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences in Bratislava, Slovakia.

This review publishes papers from all spheres of Slovak folk culture, past and present, including minorities and Slovaks abroad. The journal's articles range from research on the folk culture of every region of Slovakia (folk architecture, arts and crafts, costumes and clothing, folktales, songs, customs, traditions etc.) through information on activities of ethnological research centres and museums, archival materials, book reviews to theoretical and comparative analyses of topical issues. The most interesting studies are published in English, and all the articles in Slovak have extended English summaries.

As the only periodical specifically devoted to the comparative study of Slovak folk, Slovenský národopis deepens the understanding of folk cultures throughout the world.

By becoming a regular subscriber of Slovenský národopis you will help to support an authoritative review for everyone interested in Slovak folk culture.

Distributed by:

Slovak Academic Press, Ltd.,
P.O. Box 57, Nám. slobody 6
810 05 Bratislava
SLOVAKIA

Electronic version accessible via Internet

URL <http://www.sappress.sk> <http://www.etnologia.sk>

HLAVNÁ REDAKTORKA

Gabriela Kiliánová

VÝKONNÉ REDAKTORKY

Hana Hlôšková

Tatiana Podolinská

EDIČNÁ RADA

Lubica Droppová, Gyivicsán Anna (MR), Martin Kanovský, Soňa Kovačevičová, Eva Krekovičová, Jan Krist (ČR), Milan Leščák, Martin Mešša, Magdaléna Paríková, Ján Podolák, Peter Salner, Zdeněk Uherek (ČR), Miroslav Válka (ČR)

*Slovenský národopis je evidovaný v medzinárodných bibliografických databázach:
MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH*

Slovenský národopis

ČASOPIS ÚSTAVU ETNOLÓGIE SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

ŠTÚDIE

- P e n č e v, Vladimír: Paradoxy a (ne)paradoxy alebo o komunitě bulharských Slovákov... 5
- P a r í k o v á, Magdaléna: Starí rodičia a rodina v urbánnom prostredí (na príklade Bratislavy)..... 19
- K a d l e č í k, Dušan: Kolektivizácia poľnohospodárstva a jednotné roľnícke družstvo ako sociálny jav na slovenskej dedine v druhej polovici 20. storočia..... 33

MATERIÁLY

- H l i n č í k o v á, Miroslava: Skupinová identifikácia Slovákov z Bulharska (na príklade komunity reemigrantov v Trnave)... 66
- Z m e t á k, Igor: Etnografické správy slovenskej proveniencie o prírodných národoch v historických knižničných dokumentoch XVIII. storočia..... 76
- P o p j a k o v á, Dagmar: Proces formovania priemyselnej štruktúry Šariša v kontexte jeho celkového ekonomického rozvoja..... 92

ROZHLADY – SPRÁVY – GLOSÝ

- Medzinárodná konferencia Świat słowiański w oczach badaczy i publicystów XIX i XX wieku (Magdaléna P a r í k o v á)..... 104
- Konferencia Folklór a religia medzi tradíciou a transformáciou (Zita Š k o v i e r o v á)..... 106
- Projekt Society and Lifestyles: Towards Enhancing Social Harmonisation through Knowledge of Subcultural Communities (Martin P r i e č k o)..... 107
- Celoslovenské kolo ŠVK tentoraz v Trnave (Katarína N o v á k o v á)..... 110

RECENZIE - ANOTÁCIE

- Hana Urbancová: Trávnice – lúčne piesne na Slovensku (Eva K r e k o v i č o v á)..... 112
- Mojmír Benža, Peter Slavkovský, Rastislava Stoličná: Atlas tradičnej kultúry slovenských menšín v strednej a južnej Európe (Viera U r b a n c o v á)..... 114
- Soňa Kovačevičová: Človek a jeho svet (Rastislava S t o l i č n á)..... 114
- Eva Krekovičová, Vladimír Penčev (eds.): Bulhari na Slovensku (Lenka M a j c h r á k o v á)..... 116
- Peter Salner: Cesty k identite (Katarína K o š t i a l o v á)..... 119
- Peter Burke: Lidová kultura v raně novověké Evropě (Ivana Š u s t e k o v á)..... 120
- Petr Janeček: Černá sanitka a jiné děsivé příběhy (Jan L u f f e r)..... 122
- Púte v európskej kultúre (Katarína N á d a s k á, Miriam Ď u r i š o v á)..... 123
- Zborník Slovenského národného múzea v Martine C – 2006, Etnografia 47 (Peter S l a v k o v s k ý)..... 127
- Národopisný věstník XXII (64) (Hana H l ô š k o v á)..... 128
- Petra Procházková: Aluminiová královna (Barbora J a r o š o v á)..... 129
- Ján Žilák: Sklárne na Podpoľaní (Igor T h u r z o)..... 129
- Pavol Matula: Českí stredoškolskí profesori na Slovensku 1918-1938 (Daniel L u t h e r)..... 130

CONTENTS

STUDIES

P e n ě e v, Vladimír: Paradoxes and (non)paradoxes: The community of the Bulgarian Slovaks.....	5
P a r í k o v á, Magdaléna: Grandparents and the family in the urban environment.....	19
K a d l e ě í k, Dušan: Collectivization of the agriculture and uniform agricultural cooperatives as social phenomenon of Slovak countryside in the 2nd half of 20th century.....	33

MATERIALS

H l i n ě í k o v á, Miroslava: Group-identification of Slovaks from Bulgary (reemigrants in Trnava region).....	66
Z m e t á k, Igor: Ethnographical sources of Slovak provenience on native tribes in historical library documents from 18th century.....	76
P o p j a k o v á, Dagmar: Process of forming the industrial structure of Šariš region in the context of its economical development.....	92

NEWS-HORIZONS-GLOSSARY

International conference "Świat słowiański w oczach badaczy i publicystów XIX i XX wieku" (Magdaléna P a r í k o v á).....	104
Conference "Folklore and religion between the tradition and transformation (Zita Š k o v i e - r o v á).....	106
Project "Society and Lifestyles: Towards Enhancing Social Harmonisation through Knowledge of Subcultural Communities" (Martin P r i e ě k o).....	107
National round of Student Scientific Conference in Trnava (Katarína N o v á - k o v á).....	110

BOOKREVIEWS – ANNOTATIONS	112
---------------------------	-----

SKUPINOVÁ IDENTIFIKÁCIA SLOVÁKOV Z BULHARSKA (na príklade komunity reemigrantov v Trnave)

MIROSLAVA HLINČÍKOVÁ

Slováci sa svojou emigráciou na Dolnú zem a oddelením sa od svojho materského národa začlenili do prostredia iných národov (Maďarov, Srbov, Rumunov, Bulharov atď.), a v porovnaní s ostatnými Slovákami v pôvodnej vlasti sa dostali do odlišnej etnickej situácie.¹ Medzi dolnozemských Slovákov patria aj Slováci v Bulharsku, ktorí pri vytváraní novej kultúrnej jednoty čerpali z kultúrnej výbavy, ktorú si so sebou priniesli zo Slovenska. Tieto znalosti sa postupne prostredníctvom rôznych vplyvov a inovácií transformovali na akýsi *dolnozemský variant tradičnej kultúry stredoslovenského typu*.²

V ich kultúre boli obsiahnuté prvky z tradičnej slovenskej i bulharskej kultúry, a keďže títo kolonisti neprišli do Bulharska priamo zo svojho „materského“ územia, ale už z dávnejšie existujúcich slovenských enkláv na Dolnej zemi,³ aj kultúrne prvky prebraté z predchádzajúcich miest ich pobytu. Z toho jednoznačne vyplýva, že kultúra Slovákov z Bulharska sa vyznačuje synkretickým charakterom.

Po viac ako dvestoročnom živote v priestranstve Dolnej zeme a Balkánu Slovákom z Bulharska zasiahla do života „nová realita, ponúkajúca možnosť presídlenia na územie ich „materského“ národa, na Slovensko“.⁴ Túto možnosť využila väčšina z nich (95%) a Bulharsko postupne vo viacerých vlnách v rokoch 1945 – 1969 opustilo približne tisíc Slovákov.⁵

Na území Československa sa Slováci z Bulharska roztrhali do viacerých miest a z pôvodných troch dedín v Bulharsku⁶ sa počet prvých miest pobytu presídlencov v Československej republike vyšplhal až na deväťdesiatštyri. Pod hrozbou pomaďarčenia a počestenia sa reemigranti presídlili z pridelených sídiel do iných miest, aby sa tak zoskupili, a tým vytvorili viac či menej kompaktné spoločenstvá. Medzi mestá, kde možno nájsť najväčšie zoskupenia Slovákov z Bulharska, patrí Bratislava, Trnava a Skalica.⁷

Dalo by sa predpokladať, že Slováci z Bulharska po päťdesiatich rokoch od svojej reemigrácie do Československa splynuli s prostredím, v ktorom sa usadili. Avšak proces začlenenia sa minority do majoritnej spoločnosti je veľmi zložitým etnokultúrnym procesom, a to aj v prípade, ak ide o etnicky rovnaké spoločenstvá. Dôležitú úlohu tu zohráva sebadefinovanie skupiny, ako aj jej definovanie z pohľadu majoritnej spoločnosti. Práve na túto problematiku sebadefinovania a definovania tejto komunity z pohľadu majority, na zákonitosti jej fungovania, stabilnosti a existenciu alebo naopak zánik komunity Slovákov z Bulharska či ich skupinovej identifikácie v súčasnosti som zamerala vlastný výskum

Slovákov z Bulharska v Trnave. Jednoduchšie povedané, objektom môjho záujmu bola miera živej alebo latentnej identifikácie sa tejto komunity s hodnotami a kultúrou získanou počas života v Bulharsku.

Svoju pozornosť som zamerala na trnavskú komunitu Slovákov z Bulharska. Táto komunita je špecifická svojou silnou súdržnosťou, ktorá v nijakom inom sídle reemigrantov z Bulharska na Slovensku nedosahuje túto úroveň.

Adaptácia reemigrantov na nové sociálne a prírodné prostredie

Slováci z Bulharska sa po reemigrácii do Československa ocitli v novom - ekonomicky, sociálne i kultúrne vyspelejšom prostredí, čo sa po čase odzrkadlilo aj v ich celkovom životnom štýle a postupne nastali v ich živote rôzne zmeny - napr. v povolani (z tradičného roľníckeho na technicky a humanitne orientované profesie), ale aj v otázke vzdelania a zvýšenia úrovne života.

V novom prostredí sa po dlhšom čase začala postupne vytvárať nová "sústava" lokálnych, príbuzenských a generačných kontaktov, ktoré vyplývali z každodenného styku členov lokálneho spoločenstva novousadených skupín reemigrantov a starousadlíkov. Tieto sa ponúkali nielen v súvislosti s pracovnými aktivitami, sviatočnými príležitosťami, ale aj s obdobím socializácie a životným cyklom jednotlivca počnúc detstvom.⁸

Najsilnejším putom spájajúcim reemigrantov prichádzajúcich do Československa bol ich spoločný osud, vyplývajúci z ich presídlenia, aj z ich spoločnej minulosti. Tento spoločný údel presídlencov vytváral v komunite Slovákov z Bulharska pocit spolupatričnosti, spájajúci skupinu, ktorá sa ocitla v novom prostredí. Reemigranti si aj v tejto novej situácii uchovávali svoju identitu a naďalej sa identifikovali ako *Slováci z Bulharska*.

Po príchode na Slovensko sa vo viacerých prípadoch z pohľadu majoritného obyvateľstva dostali reemigranti do postavenia cudzincov a okolie ich často považovalo za Bulharov. Tento jav je častý v reemigrantských komunitách, ktoré sa od domáceho obyvateľstva síce nelíšia národnostnou príslušnosťou, ale sú charakteristické odlišnými prejavmi v oblasti hmotnej a duchovnej kultúry. Starousadlé obyvateľstvo ich zvyčajne nazýva etnonymom krajiny, z ktorej prišli, pričom vôbec nerozlišuje, či ide v našom prípade o skutočných Bulharov, alebo slovenských reemigrantov z Bulharska.⁹

Pomenovanie slovenských reemigrantov Bulharmi im často prischlo natoľko, že aj po viac ako päťdesiatich rokoch po reemigrácii na Slovensko sú označovaní týmto apelatívom. K tomuto záveru som dospela vlastným pozorovaním a rozhovormi s blízkymi susedmi mojich informátorov, ktorí napriek vzájomným a častým susedským kontaktom boli presvedčení o ich bulharskej národnosti. Vyplýva to tiež z toho, že reemigrantov ich okolie považuje za skúsených záhradníkov a mylne ich tak spája práve s bulharskými zeleninármi.¹⁰

Tam nás nikto nenazval Bulharmi, ale keď sme prišli do Trnavy, tak áno. Hoci to už boli roky, čo sme z Bulharska odišli. Väčšinou nás volali Bulharmi. Tam sme boli Slováci a tu Bulhari. Pamätám si zo začiatku, keď sme prišli do Trnavy, teda ja keď som zo školy prišla, a keď volačo takto na ulici, tak no tí Bulhari, hentam čo bývajú... My s Bulharmi sme mali akurát to, že sme sa tam narodili a že sme tam bývali. Aj dodnes sa to užíva. (A.V., 1938, Ž)

Slováci z Bulharska sa v prostredí svojho nového bydliska od pôvodných obyvateľov odlišovali okrem rôznych prvkov materiálnej a duchovnej kultúry najmä rečou. Hovorili síce plynulo po slovensky, ale rozprávali stredoslovenským mäkkým nárečím. Často ich preto pôvodní obyvatelia označovali za „Hornákov“.

Podľa M. Kaľavského „na to, aby Slováci niekoho pokladali za Slováka, nestačí ani keď rozpráva po slovensky, dokonca, ani keď rozpráva veľmi dobre po slovensky, lepšie ako oni. Nestačí ani keď sa sám prehlasuje za Slováka. Stačí, ak sa pozná jeho pôvod, a už je označovaný za Rusnaka, Maďara, Čecha, Žida atď., podľa situácie, a tým je vyčleňovaný z etnického kolektívu“.¹¹

Mnoho z reemigrantov sa po usadení v Československu snažilo usadiť v jednej lokalite alebo mikroregióne a vytvárať tak viac či menej kompaktné spoločenstvo, spočiatku intenzívne vnímajúce odlúčenie od svojej pôvodnej society, a to napriek skutočnosti dobrovoľného presídlenia.¹²

Inak to nebolo ani v Trnave,¹³ kde sa reemigranti z Bulharska v novom prostredí snažili zoskupiť čo najbližšie pri sebe, čo pozitívne vplývalo aj na ich vzájomnú integráciu. Dodnes bývajú mnohí z nich v tesnej blízkosti (častokrát i v susedstve) - napr. v trnavskej časti Kopánka, väčšie zoskupenie reemigrantov nájdeme v okolí ulice Sv. Cyrila a Metoda. Vzápätí po ich presídlení do Trnavy sa susedská výpomoc obmedzovala zväčša len na tunajšiu komunitu Slovákov z Bulharska, čo vyplývalo z prirodzenej previazanosti ich vzájomných vzťahov. Táto vzájomná výpomoc sa využívala najmä pri stavbách domov.¹⁴

Vnútoraná integrita reemigrantov bola ešte lepšie pozorovateľná v prvých miestach pobytu (Morava, južné Slovensko), kde sa usadili hneď po reemigrácii. Tu boli jednotlivé dediny osídlené navzájom spriaznenými rodinami alebo rodinami, ktoré pochádzali z rovnakej dediny, čo do určitej miery pozitívne ovplyvnilo charakter ich ďalšieho života. V neskorších sídlach, do ktorých patrí i Trnava, sa síce zoskupovali tiež blízke rodiny, ale tu už nebola podstatná ich vzájomná identifikácia podľa dedín, dôležitý bol najmä spoločný bulharský pôvod reemigrantov.

V Trnave je nás tu dosť z Brašljanici, ale tu nám je to jedno, kto je odkiaľ, my sme šeci z okresu Pleven a šeci sa navzájom poznajú... (A. B., 1941, Ž)

Pre ich ďalšiu existenciu a sociálnu adaptáciu bolo nevyhnutným predpokladom postupné hľadanie kontaktu s obklopujúcim prostredím a jeho obyvateľmi, ktoré prirodzene v mnohých situáciách každodenného života, ale aj s ním súvisiacich prejavoch kultúry vnímali – najmä v počiatočnom období – ako odlišné, cudzie. V súčasnosti sa kontakty reemigrantov neobmedzujú len na komunitu Slovákov z Bulharska. Títo sa už včlenili do svojho bezprostredného okolia a sčasti sa adaptovali na nové prostredie.

Vybrané aspekty súčasných identifikačných črt Slovákov z Bulharska

Ako je známe, kultúra Slovákov z Bulharska niesla znaky tradičnej slovenskej kultúry, aj prvky kultúr, ktoré získala počas ich pobytu na Dolnej zemi, ale najmä v Bulharsku. Aj po reemigrácii na Slovensko je tento fenomén v kultúre presťahovalcov naďalej prítomný a pozorovateľný, a to vo všetkých stránkach ich osobitej kultúry. Zaujímavé sú tiež faktory, ktoré modifikovali tieto prvky v trvalejšom procese sociálnej interakcie s okolitým starousadlým obyvateľstvom.

Tento jav som sledovala vo všetkých aspektoch ich každodenného života: v strave, jazyku, rodine, pretrvávajúcej ich komunitnej identifikácii, vo vzájomnej komunikácii a vzťahu k Bulharsku.

Otázka manželstva v komunite reemigrantov z Bulharska

O vzájomných intenzívnych a stálych kontaktoch krajanov po reemigrácii svedčia pretrvávajúce a časté homogénne manželstvá v rámci skupiny Slovákov z Bulharska, a to aj v generácii synov a dcér, ktorí sa síce narodili ešte v Bulharsku, ale mladosť zväčša prežili už na Morave, v Čechách alebo na Slovensku. Etnická, prípadne ešte aj náboženská

homogenita manželov posilňuje jednoznačnosť odovzdávania etnokultúrnych informácií. A to aj v prípade reemigrantov.

Endogamia v rámci skupiny Slovákov z Bulharska sa však už nepreniesla na generáciu, ktorej členovia sa narodili na Slovensku. V tejto generácii možno konštatovať úplnú integráciu s majoritným obyvateľstvom, keďže práve jej členovia sa dostávali do intenzívnych sociálnych interakcií už v rámci školy, ale aj vo svojom okolí. Znalosť bulharčiny je u nich už len ojedinelá, takisto aj ich identifikácia so skupinou Slovákov z Bulharska. Uvedomujú si pôvod svojich rodičov, ich záujem o túto otázku je však relatívny a závisí od každého jednotlivca, ako veľmi sa angažuje v tejto komunite.

Vzhľadom k môjmu výskumu je zaujímavý problém *zmiešaných bulharsko-slovenských manželstiev*, ktoré sú často výrazom pocítovanej kultúrnej blízkosti či vzdialenosti, a zároveň indikátorom prípustného prekročenia hraníc skupiny smerom navonok.

Slováci z Bulharska si počas celého svojho pobytu na Dolnej zemi zachovali svojbytnosť, etnicitu a národné povedomie aj vďaka tomu, že zostali etnicky uzavretou skupinou. Dodržovanie etnickej endogamie im dovoľovala ich početnosť a relatívne kompaktné osídlenie.¹⁵ Manželstvo s Bulharmi bolo spočiatku obojstranne neprijateľné.¹⁶ Hlavnou prekážkou bol pocit etnickej odlišnosti aj konfesijná príslušnosť. Sobášnosť, neprekračujúca rámec etnických skupín, bola akýmsi vnútorným stabilizátorom týchto spoločenstiev, a zároveň aj najvýznamnejším činiteľom ich nenarušeného etnického pretrvávania. Dodržiavanie princípov etnickej endogamie bolo dôležitým faktorom a spoločenskou normou udržania vnútornej integrovanosti spoločenstva. Postupne však aj táto etnická uzavretosť začala byť čím ďalej tým viac priepustnou a postupne sa zmiešané manželstvá tolerovali aj samou slovenskou komunitou.

No už potom neskôr v mojom veku, už keď som dorastal, tak už sa začínalo to robiť, ale predtým nebolo to veľa po vôli rodičom. Zo začiatku to bolo: Bože chráň, keby si bol zobral Bulharku alebo Slovenka išla za Bulhara, ale potom už boli také prípady. Ale väčšinou naše dievčatá sa potom vydávali za Bulharov. (J. P., 1933, M)

V zmiešaných manželstvách je potrebné riešiť jazykovú a náboženskú príslušnosť detí, dodržiavanie rôznych sviatkov, výročných a rodinných zvykov. V prípade bulharsko-slovenských zmiešaných manželstiev bol zväčša príklon k následnej slovenskej, čiže evanjelickej výchove. Deti z takýchto manželstiev boli vychovávané ako evanjelici, ale mali samozrejme poznatky aj z druhej, čiže bulharskej strany.

Komunikačným jazykom v takomto manželstve bol jazyk, ktorým hovorili obaja partneri. Stala sa ním teda poväčšine bulharčina. Postupom času, keď sa po slovensky naučil aj bulharský partner, vo väčšine prípadov slovenčina nahradila v domácom styku bulharčinu. Často to záviselo od toho, v ktorej časti dediny (slovenskej alebo bulharskej) sa manželia usadili. Deti z takýchto manželstiev plynulo ovládali bulharský i slovenský jazyk, avšak doma boli vychovávaní zväčša „po slovensky“.

Keď boli malé deti, keď ešte manželka nerozumela po slovensky, ona im hovorila po bulharsky a ja po slovensky. Mama moja tiež po slovensky vyprávala, preto aj vedeli odmalička aj tak aj tak. (J. P., 1932, M)

U mnohých potomkov z takýchto zmiešaných manželstiev sa prejavila dvojitá etnická identita, teda identifikovanie sa ako s Bulharskom, tak aj so Slovenskom. To, že niekto môže byť Slovákom, a zároveň môže byť aj Bulharom, už nie je otázka „buď-alebo“, ale otázka „aj-aj“.¹⁷

Respondenti, ktorí do zmiešaného bulharsko-slovenského manželstva vstúpili, a neskôr spolu s rodinou reemigrovali na Slovensko, vychovávali svoje deti „po slovensky“, s čím je spojené udržiavanie slovenských zvykov a používanie slovenčiny ako komunikačného

jazyka v rodine. Deti sa bulharčinu naučili zväčša u bulharskej rodiny, na návštevách príbuzných, na častých dovolenkách v Bulharsku. Avšak ich bilingvizmus je v súčasnosti už zväčša pasívny, determinovaný jednotlivými pobytmi v Bulharsku, najmä u príbuzných, prípadne spojený s určitými rodinnými udalosťami.

Jazyk

Jazyk je jedným zo základných znakov etnicity, prostriedkom komunikácie a sprostredkovateľom etnicko-kultúrnych hodnôt v každom spoločenstve, je preto dôležitým faktorom vytvárania etnického vedomia.

Bulharskí Slováci žili v relatívne kompaktnom slovenskom osídlení v Bulharsku, čo im umožňovalo udržať si svoj materinský jazyk, čiže slovenčinu, nielen v ústnom styku pri komunikácii v úzkom rodinnom kruhu. Avšak život po boku väčšinového etnika v spoločnom štátnom útvare so sebou tiež často – a to aj pri absencii medzietnických konfliktov – prináša rad problémov v praktickom každodennom živote aj v širšom rámci – napr. v súvislosti s nedostatočnou znalosťou štátneho jazyka, alebo so špecifickou formou analfabetizmu – neschopnosťou čítať a písať v rodnej reči.¹⁸ Takémuto stavu v Bulharsku čiastočne zabránil vznik slovenských škôl, ktoré sa stali kultúrnymi a spoločenskými strediskami tamojšej slovenskej minority.

Slováci v Bulharsku hovorili stredoslovenským nárečím novohradsko-hontského typu a v bulharskej enkláve a diaspóre sa ich reč vyvinula v osobitný útvar, ktorý nemá pendant v nijakom nárečí na Slovensku. Jazyk slovenskej menšiny v Bulharsku bol zväčša pod vplyvom západobulharských nárečí a spisovnej bulharčiny.¹⁹ Tento vplyv zanechal isté charakteristické črty ako v oblasti hláskoslovia, tvaroslovia a syntaxe, tak aj v oblasti slovnej zásoby.²⁰ Podnes sa v komunite reemigrantov zachovali prvky tohto nárečia a naďalej sú pozorovateľné v ich slovnom prejave.

Všetci moji respondenti považujú slovenčinu za svoj rodný jazyk, ale keďže vyrastali v etnicky zmiešaných obciach, každý z nich hovorí bez väčších problémov aj po bulharsky.²¹ Ich dvojjazyčnosť nevyhnutne neznamená ich nevyhranené etnické vedomie, ale možno ju považovať za prejav prítomnosti kultúrnych prvkov slovenskej i bulharskej kultúry.

Znalosť ďalšieho jazyka bola v ich mladosti nevyhnutná na komunikáciu s väčšinovým obyvateľstvom v Bulharsku, a tiež v súčasnosti považujú Slováci z Bulharska túto svoju znalosť za prednosť. Často aj po príchode na Slovensko zúročili bulharčinu pri cestách do zahraničia a v práci. Pre mnohých z nich sa dokonca stala bulharčina druhým rodným jazykom, ba dovoľm si tvrdiť, že určité pocity, slová sa im lepšie vyjadrujú v bulharčine. Miesto toho, aby na pomenovanie nejakého abstraktného javu použili niekoľko slovenských slov, vyjadria to jedným - bulharským slovom.²²

V rodine, v prípade keď obaja partneri ovládali bulharčinu, používali ju často aj ako tajný jazyk, šifru, keď nechceli, aby im okolie alebo ich deti rozumeli.

Zložitejšia je však problematika používania jazyka, jeho odovzdávanie mladším generáciám a schopnosť čítať a písať v bulharčine. Práve písanie a čítanie robí mnohým z reemigrantov v súčasnosti problém. Závisí to často od intenzity ich kontaktov s priateľmi alebo rodinou v Bulharsku prostredníctvom korešpondencie.

V súčasnosti je používanie bulharčiny v komunite reemigrantov obmedzené len na prípadné návštevy Bulharska, telefonáty s rodinou alebo priateľmi v Bulharsku, komunikáciu prostredníctvom korešpondencie. Mnoho z tunajších presídlencov má priateľov aj v okruhu trnavských Bulharov. Stretávajú sa najmä na trhu, prípadne na stretnutiach Kultúrneho zväzu Bulharov a ich priateľov v Trnave. Intenzita týchto kontaktov je individuálna. Znalosť

bulharčiny je v komunite Slovákov z Bulharska na relatívne veľmi vysokej úrovni, čo potvrdzuje ich stále pretrvávajúci bilingvizmus.

Strava

Strava v rámci komplexného procesu sociokultúrneho života spoločnosti vystupuje ako forma spoločenskej činnosti a ako súčasť jeho kultúrneho dedičstva. Podiel slovenských a bulharských jedál je v jednotlivých rodinách rozdielny, často záleží od manželského partnera, najmä manželiek, nakoľko sa jednotlivé bulharské jedlá v strave rodiny udomácnili. V bulharskej kulinárskej tradícii ide najmä o preferovanie širokej škály zeleninových jedál (ale nie výlučne), ktoré od nich v Bulharsku preberalo často aj slovenské etnikum.

Miera bulharských jedál v komunite Slovákov z Bulharska je veľká. Mnohí z nich si dokonca podnes niektoré z typických bulharských korenín dopestúvajú sami doma, napr. *čubricu*, *džodžen*, alebo si ich nechávajú doviezť z Bulharska.

Tieto prvky bulharskej kuchyne sú jednou z mála zložiek, ktoré pretrvávajú aj u mladšej generácie, narodenej už na Slovensku. Často si jednotlivé recepty osvojili deti, dokonca vnuci mojich respondentov.

Kontakt s Bulharskom

Reemigranti ani po príchode na Slovensko nezabudli na Bulharsko. Bulharsko pre nich znamená rodný kraj, miesto, kde vyrástli, mnohí z nich tam vychodili základnú školu, začali pracovať, prípadne si odslúžili vojenskú službu. Mali i majú tam mnoho priateľov, často aj rodinu.

Je preto prirodzené, že aj po reemigrácii boli ich návštevy Bulharska časté, v niektorých prípadoch každoročné. Priala tomu doba aj politika Československej socialistickej republiky. Od polovice päťdesiatych rokov 20. storočia totiž začali byť v rámci medzivládnych dohôd organizované z Československa do Bulharska turistické zájazdy a od polovice šesťdesiatych rokov sa tento štát zaradil k obmedzenému počtu krajín, do ktorých mohli Česi a Slováci voľne cestovať.²³ To využili práve Slováci z Bulharska k častým návštevám svojich rodných obcí a priateľov, prípadne rodinných príslušníkov, ktorí zostali žiť v Bulharsku.

Ďalším prostriedkom na udržiavanie kontaktov je korešpondencia, ktorú moji respondenti využívajú najmä v čase sviatkov (Vianoce, Nový rok, Veľká Noc, Baba Marta atď.). Aj v súčasnosti dostávajú z Bulharska na jar *martenice*. U respondentov, ktorí majú v Bulharsku rodinu alebo veľmi blízkych priateľov, je časté telefonické spojenie.

Vzťah k Bulharsku často vyjadrujú aj rozličnými úžitkovými, estetickými spomienkovými predmetmi. U každého z nich môžeme nájsť typickú bulharskú keramiku, rôzne textilie a dekorácie, ktoré im každý deň pripomínajú rodný kraj.

Sviatkovanie

Ako píše vo svojom príspevku A. Navrátilová,²⁴ na Morave sa až do konca päťdesiatych rokov (miestami až do polovice šesťdesiatych rokov) u Slovákov z Bulharska udržiavali tradičné formy pozývania svadobných hostí na svadbu formou obchôdzok, typické formy lúčenia sa so slobodou (u Slovákov z Bulharska nevesta spievala pieseň „na kašu“), ale i celková organizácia veľkolepých svadiieb „pod šiatrom“. Ústup niektorých zvykov, ktoré si reemigranti priniesli so sebou a ktoré niesli jasné znaky cudzieho etnika, boli postupom času zatlačené do úzadia. K takýmto patrí aj únos nevesty ženíchom ešte pred svadobným obradom (ešte v šesťdesiatych rokoch rozšírený u Slovákov z Bulharska v Jevišovke – pozn. M. H.).

Napriek rozmanitým zmenám v živote reemigrantov a postupujúcemu času možno konštatovať, že v rodinách reemigrantov naďalej pretrvávajú niektoré osobité zvyky. Mladá generácia, ktorej väzby na tradície sú už slabšie, nevykazuje takú znakovosť ako generácie staršie. Práve tie sa stali zdrojom „starodávnych obyčajov“ zdedených po predkoch. V mnohých rodinách sa preto dodnes udržujú staré svadobné vinše či piesne. Je tiež bežné na svadby pozývať bulharské ľudové hudby, prípadne zaspievať si bulharské piesne.

Aj keď sa môj najstarší syn ženil, tak sme mali návštevu z Bulharska. Bulharky prišli tri. A oni potom robili ten zvyk po bulharsky. Druhý deň po svadbe robili oheň a to sa preskakovalo, nevesta. Taký zvyk, sme také zážitky robili, čo Bulhari. (E. H., 1934, Ž)

Príležitosti stretávania

V Trnave Slováci z Bulharska o sebe veľmi dobre navzájom vedia, dobre sa poznajú a aktívne sa medzi sebou navštevujú. Stretávajú sa nielen raz do roka na stretnutiach organizovaných Spolkom Slovákov z Bulharska²⁵ v Bratislave, ale vo veľkom počte sa účastnia i stretnutí organizovaných Kultúrnym zväzom Bulharov a ich priateľov „Christo Botev“ v Trnave.²⁶

Väčšinu účastníkov akcií trnavskej pobočky Kultúrneho zväzu Bulharov a ich priateľov tvoria práve Slováci z Bulharska, ktorí sú vo väčšinovom zastúpení aj vo výbore trnavského Zväzu. V rámci Zväzu sa počas roka organizuje niekoľko spoločných stretnutí, najmä je to v marci pri príležitosti oslobodenia Bulharska spod tureckej nadvlády, keď si zároveň účastníci pripomínajú jarný bulharský zvyk Baba Marta a vzájomne sa obdarúvajú martenicami. Ďalšie stretnutie sa koná v máji pri príležitosti sviatku Cyrila a Metoda (ktorý sa v Bulharsku oslavuje v máji a nie v júni ako na Slovensku) a v júni, keď chodia spoločne klášt vence do Hronského Beňadiku, kde sú pochovaní štyria bulharskí študenti, ktorí zahynuli počas 2. svetovej vojny na Slovensku. Posledné stretnutie v roku býva v decembri na Mikuláša. Na tomto stretnutí sa zhrnie pôsobenie Zväzu v predchádzajúcom roku. Pred každým stretnutím sa schádza výbor trnavského Zväzu, aby zariadil všetko potrebné na pripravované stretnutie. Na stretnutiach sa používa zväčša slovenčina, ale často počuť i bulharské prípitky, bulharské piesne a tradične sa tancuje aj choro.

Starší ľudia, povedzme trochu mladší ako moji rodičia, vždy to je ich, aj keď prídu z Bulharska spevokoly, alebo tí tanečníci, oni proste v tom vyrástli, či už tie bulharské tance ľudové, to choro alebo tá račenica, to je, vyrástli v tom a ich to priťahuje. Je im to, nepoviem že materské, ale je im to strašne blízke... to ste mali vidieť tie starenky, o paličke chodí, ale jak zahrali to choro, už tam boli šetky. Čo jak chudiatko dropčila. To je ich detstvo, by som povedala. (A.V., 1938, Ž)

Stretnutia Spolku Slovákov z Bulharska sú ďalšou veľmi dôležitou príležitosťou stretávania sa. Konajú sa jedenkrát do roka v Bratislave. Pri tejto príležitosti sa v Trnave objednáva autobus, ktorý zabezpečuje odvoz tunajších Slovákov z Bulharska do Bratislavy. Tieto stretnutia sú pre nich veľmi významné, keďže práve na nich sa môžu opäť stretnúť so svojimi rodákmi a zaspomínať si na mladosť v Bulharsku. Trnavská komunita reemigrantov sa ich účastní vo veľkom počte. Dôvodom neúčasti sú najmä zdravotné alebo finančné problémy.

Miestom stretávania je aj evanjelický kostol v Trnave, kde sa krajanovia schádzali každú nedeľu. Práve tu sa vytváral priestor na vzájomnú komunikáciu a integráciu presídlencov po príchode na Slovensko. V súčasnosti však, pre pokročilý vek a časté zdravotné ťažkosti, sa tohto nedeľného stretávania účastní už len malá časť z miestnej komunity Slovákov z Bulharska.

V neposlednom rade sú to individuálne návštevy a stretnutia (svadby, rodinné oslavy, pohreby).

To je, aspoň pre mňa je to velice vzácne, keď sa stretnem s volakým krajanom a verím, že aj pre ostatných. Stretávame sa, vyprávame si, píšeme si, čo je nového, šetko, dozvedáme sa jeden od druhého, kto čo vie. (J. P., 1932, M)

Záver

Komunita Slovákov z Bulharska vykazovala a i naďalej vykazuje určitú charakteristickú znakovosť - spôsob stravovania, krajanskú súdržnosť, konfesionálnu príslušnosť (reemigranti sú zväčša evanjelici). Všetky tieto prvky možno považovať za etnoidentifikačné, a teda aj etnodiferenčné. Niektoré z nich postupne, pod vplyvom okolitej spoločnosti zanikali, keďže v novom prostredí strácali svoje opodstatnenie (napr. tradičný odev, bilingvizmus u ďalších generácií), ďalšie vystupovali do popredia a naďalej pretrvávajú (napr. strava, rodinné obyčaje). Aj po reemigrácii na Slovensko je teda fenomén dvojakosti v kultúre presťahovalcov z Bulharska naďalej prítomný a pozorovateľný, a to vo všetkých stránkach ich osobitej kultúry.

Slováci z Bulharska sú teda aj naďalej nositeľmi dvojakej kultúry. Túto špecifickosť možno považovať za dôkaz ich osobitej etnickej subkultúry, ktorá je akýmsi pomedzím, spojnicou medzi materskou, čiže slovenskou kultúrou a kultúrou bulharskou. V trnavskej komunite Slovákov z Bulharska možno pozorovať prítomnosť tejto špecifickej subkultúry v každodennom živote jednotlivcov v rozdielnej intenzite. Po reemigrácii na Slovensko totiž Slováci z Bulharska znovu vstupovali do procesu adaptácie na okolité prostredie a opakovane boli nútení aktivizovať prejavy vlastnej identity. Práve v tomto momente sa pre reemigrantov otvorila možnosť voľby a subjektívneho výberu, či svoju etnickú a kultúrnu špecifickosť potlačia alebo naopak zdôraznia. V jednej skupine má táto osobitá subkultúra skôr symbolickú hodnotu, čo je spôsobené najmä ich skorým odchodom z Bulharska. V druhej skupine sú naopak tieto osobité prvky ich kultúry prítomné v každodennom živote a sami jednotlivci si ich uvedomujú a stotožňujú sa s nimi.

Napriek subjektívnemu a individuálnemu rozmeru udržiavania svojej etnickej i kultúrnej špecifickosti etnicita ako skupinový vzťahový fenomén predpokladá existenciu určitej kolektivity, rozhodujúcej pri udržiavaní etnického kontinua. To je naozaj relevantné aj pokiaľ ide o sebadefinovanie - ak je jednotlivec v spojení s komunitou, teda v tomto prípade s komunitou Slovákov z Bulharska, ku ktorej vlastnou sebareflexiou prináleží, jeho vedomie vlastnej špecifickosti je o to silnejšie.

Možno teda konštatovať, že - ak ešte stále pociťujú túto svoju špecifickosť alebo nie - ich vzťah k Bulharsku je vo všeobecnosti veľmi srdečný a Bulharsko i naďalej všetci chápu ako svoj rodný kraj, svoje rodisko, svoju vlasť.

POZNÁMKY

- 1 BOTÍK, J.: *Slováci v Bulharsku*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1994, s. 53-54.
- 2 BOTÍK, J.: Etnokultúrne procesy v podmienkach etnického rozdelenia. In: *Slovenský národopis*, 43/1995, č. 4, s. 438.
- 3 V tomto prípade teda môžeme hovoriť o tzv. druhotnej migrácii, keďže migranti prešli už jednou etapou presídlenia, a to cez dnešné Maďarsko, Juhosláviu alebo Rumunsko.

- 4 PARÍKOVÁ, M.: *Reemigrácia Slovákov z Maďarska v rokoch 1946-48. Etnokultúrne a sociálne procesy*. Bratislava: STIMUL, 2001, s. 45.
- 5 PENČEV, V.: Paradoxy a (ne)paradoxy, alebo o komunite "bulharských Slovákov". In: *Slovenský národopis*, 2007/1, s. 5-18.
- 6 Slováci v Bulharsku vytvorili kompaktnéjšie slovenské osídlenie v dedinách v blízkosti mesta Mrtvica (v súčasnosti Podem), Gorna Mitropolja, Brašljanica a Vojvodovo. Osídľovanie Bulharska Slovámi pozri bližšie: Botík, J.: Slováci v Bulharsku. In: *Literárny týždenník* 1994, č. 48, s. 12; Botík, J.: *Slováci v Bulharsku*. Bratislava: Slovenské národné múzeum, 1994, s. 4-7; Sirácky, J.: Slovenské osídlenie v Bulharsku. In: *Slováci vo svete I.* Martin: Matica slovenská, 1980, s. 90 - 91; Hrozičnik, J.: *Slováci v Bulharsku*. Martin: Matica slovenská, 1985; Zelenák, Š.: Príchod Slovákov do Bulharska. In: *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*. Bratislava: Spolok Slovákov z Bulharska, 1992, s. 5-15; Penčev, V.: Paradoxy a (ne)paradoxy alebo o komunite "bulharských Slovákov". In: *Slovenský národopis*, 2007/1, s. 5-18.
- 7 ĎURIŠ, J.: *Niektoré demografické a vzdelávacie poznatky o Slovákoch presídlených z Bulharska*. Bratislava, 1994, s. 4.
- 8 PARÍKOVÁ, M.: *Reemigrácia Slovákov z Maďarska*, c. d., s. 191.
- 9 HEROLDOVÁ, I.: Novoosídľenecká vesnice. In: *Český lid*, roč. 71, 1984, č. 3, s. 135-136.
- 10 Problematikou bulharských zeleninárov sa zaoberalo mnoho slovenských, českých a bulharských vedcov – J. Podolák, D. Moravcová, Gardev. V posledných rokoch sa uskutočnil spoločný bulharsko-slovenský projekt na výskum Bulharov na Slovensku, ktorého výsledkom je vydanie dvoch kníh: *Balgari v Slovakia – etnokultúrne charakteristiky a vzajmodeistviya. Tereno izsledvane*. Sofija: 2005. *Bulhari na Slovensku – etnokultúrne charakteristiky a súvislosti. Štúdie*. Bratislava: 2006. (Za tieto informácie vďačím V. Penčevovi.)
- 11 KALAVSKÝ, M.: Etnická identita a asimilačné procesy. In: *Etnologické rozpravy*, roč. I., 1994, č. 1, s. 10.
- 12 PARÍKOVÁ, M.: *Reemigrácia Slovákov z Maďarska*, c. d., s. 16.
- 13 Podľa posledného prieskumu J. Ďuriša v roku 1994, ktorý sa uskutočnil prostredníctvom dotazníkov, v Trnave žilo 83 Slovákov z Bulharska. Pozri bližšie: ĎURIŠ, J.: *c.d.*, s. 4.
- 14 Bulharskí Slováci sa venovali tehliarstvu nielen v Bulharsku, ale aj po reemigrácii do Česko-slovenska. Všetci si svoje domy postavili z tehál, ktoré sami vyrobili na vlastných lisoch. Okrem toho vyrábali takýmto spôsobom aj tehly na objednávku. Pozri bližšie: BOTÍK, J.: Tehliarstvo u bulharských Slovákov. In: *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*. Bratislava: Spolok Slovákov z Bulharska, 2001, s. 6-14.
- 15 MORAVCOVÁ, D.: Proměny kritérií výběru manželského partnera u rudohorských Slováků v českém pohraničí. In: *Slovenský národopis*, roč. 39, 1991, č. 3-4, s. 274.
- 16 „V Gornej Mitropolji a Brašljanici zo 63 domácností bolo iba 12 zmiešaných (t.j. 20%), ale iba v dvoch z týchto prípadov sa Slovenky vydali za Bulharov.“ Pozri bližšie: PENČEV, V.: Paradoxy a (ne)paradoxy, alebo o komunite bulharských Slovákov. In: *Slovenský národopis*, 2007/1, s. 5-18.
- 17 GÖNCZ, A.: Dvojitá identita. In: *OS*, 1998, č. 9, s. 20.
- 18 ŠATAVA, L.: *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Publishers o. s., 2001, s. 40.
- 19 BLANÁR, V.: Jazyk slovenskej menšiny v Bulharsku zo sociolingvistického hľadiska. In: *Ročenka Spolku Slovákov z Bulharska*. Bratislava: Spolok Slovákov z Bulharska, 1994, s. 173.

- 20 HABOVŠTIAK, A.: *Krátky slovník nářečia slovenského Gornomitropolského*. Bratislava: Print – servis, 1998, s. 16.
- 21 Tomu, aby bulharčinu nezabudli ani po návrate na Slovensko, priali aj politické podmienky v Československu, keď bolo veľmi časté trávenie dovolenky práve v Bulharsku, kde svoju znalosť bulharčiny mohli využívať a voči iným mali tak výhodu.
- 22 K tejto myšlienke ma priviedla Mgr. Lenka Juhásová, ktorá daný jav presnejšie pomenovala jazykovou ekonómiou.
- 23 O vzťahoch Československa s Bulharskom pozri bližšie: RYCHLÍK, J. a kol.: *Nástin československo-bulharských vzťahů*. In: *Dějiny Bulharska*, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2000, s. 380-398.
- 24 Pozri bližšie: NAVRÁTILOVÁ, A.: *Obřad a obyčej v procesu společenské a kulturní integrace novoosídlenců*. In: *Etnické procesy v nově osídlených oblastech na Moravě*. Brno: Ústav lidového umění ve Strážnici, 1986, s. 44-45.
- 25 Spolok Slovákov z Bulharska je kultúrno-spoločenská ustanovizeň založená v roku 1990. Jeho hlavným poslaním je organizovať stretnutia krajanov, hoci nemenej dôležitou úlohou je i vydávanie Ročenky Spolku Slovákov z Bulharska. Doteraz bolo vydaných šesť Ročieniek (1992, 1993, 1994, 1997, 2001, 2005), ktoré okrem toho, že poskytujú odborné články etnológov, historikov, jazykovedcov a demografov, dávajú možnosť vyjadriť sa i tvorbe a spomienkam krajanov (rubrika *Z rozpomienok našich krajanov*).
- 26 Kultúrny zväz Bulharov a ich priateľov na Slovensku „Christo Botev“ je dobrovoľné združenie občanov Slovenska bulharskej národnosti, bulharských občanov s trvalým pobytom na území Slovenska a priateľov bulharského národa spomedzi občanov Slovenskej republiky. Zväz svoju činnosť propaguje v časopise „Roden glas“, v médiách a na kultúrno-spoločenských akciách, výstavách a vystúpeniach tanečných a hudobných skupín. Organizuje výlety, zábavy, posedenia pre svojich členov a priateľov zväzu. Pôsobnosť KZBS je na celom území Slovenskej republiky. Sídlo zväzu a jeho ústredného orgánu je v Bratislave (www.kulturnecentrum.sk).

Vydáva Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka:

PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Výkonné redaktorky:

PhDr. Hana Hlôšková, CSc., Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Redakčná rada: doc. PhDr. Lubica Droppová, CSc., Univ. Prof. Dr. Gyivicsán Anna, Dr. hab. (MR), doc. Mgr. Martin Kanovský, PhD., PhDr. Soňa Kovačevičová, DrSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., PhDr. Jan Krist (ČR), prof. PhDr. Milan Leščák, CSc., PhDr. Martin Mešša, doc. PhDr. Magdaléna Paríková, CSc., prof. PhDr. Ján Podolák, DrSc., PhDr. Peter Salner, DrSc., PhDr. Zdeněk Uherek, CSc. (ČR), PhDr. Miroslav Válka, PhD. (ČR)

Adresa redakcie: Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Registr. č. 7091

Rozširuje, objednávky a predplatné (aj do zahraničia) prijíma:

Slovak Academic Press, spol. s r.o. P.O. Box 57, Nám. slobody 6, 810 05 Bratislava

e-mail: sap@sappress.sk

SLOVAK ETHNOLOGY

Quarterly Review of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences

Vol. 55, 2007, Number 1

Editors: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Address of editor: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovakia

Distributed by Slovak Academic Press, Ltd., P.O. Box 57, Nám. slobody 6,
810 05 Bratislava, Slovakia and SLOVART G.T.G. Ltd., Krupinská 4,
P.O. Box 152, 852 99 Bratislava, Slovakia

L'ETHNOLOGIE SLOVAQUE

Revue de l'Institut d'ethnologie de l'Académie slovaque des sciences

Année 55, 2007, No 1

Rédacteurs: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Adresse de la rédaction: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slovaquie

SLOWAKISCHE ETHNOLOGIE

Zeitschrift des Ethnologischen Institutes der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

Jahrgang 55, 2007, Nr. 1

Redakteure: Gabriela Kiliánová, Hana Hlôšková, Tatiana Podolinská

Redaktion: Klemensova 19, 813 64 Bratislava, Slowakei

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

ISSN 1335-1303

MIČ 49 616
